

Flaubert - Salambo

Na konci první punské války (241 př. Kr.) se strana míru přes nesouhlas kartáginského vůdce HAMILKARA dohodla s Římem. Kartágo, zpola zruinované obrovským výkupným, dosud nevyplatilo zoldněře, netrpělivě a hrozič vzpourou. Aby je senát uklidnil, uspořádal pro ně v Hamilkarových zahradách za vůdcovy nepřítomnosti *hostinu*, kterou Flaubert barvitě popisuje. Opilí barbaři v záchvatu *ničivé zuřivosti* zapalují zahrady, pobíjejí Hamilkarovy otroky, mrzačí jeho slony a lvy, pochytají posvátné ryby a uvaří si je k snědku! Uprostřed zmatku se zjeví Hamilkarova dcera Salambo, uctíváčka Tanitina (1. kap.).

Zase se pustili do pití. Voňavky, které jim kanuly z čel, smáčely velkými krůpějemi jejich rozedrané tuniky, a jak se opírali pěstmi o stoly, zdálo se jim, že se s nimi kymácejí jako lodí. A tak bloudili kolem vytřeštěným opilým pohledem a hltali aspoň očima to, co už nemohli uchvátit. Jiní chodili mezi mísami po purpurových pokrývkách a drtili pod nohama podnožky ze slonoviny a tyrské ná-

dobky. Písně se mísily do chroptění otroků skonávajících mezi roztráštěnými čičemi. Dožadovali se masa, vína, zlata. Křičeli po ženách. Blábolili sterými jazyky. Uprostřed výparů, které se kolem nich vznášely, se někteří domnívali, že jsou v parní lázni, nebo se domýšleli, když pohlédli do korun stromů, že jsou na lovu, a rozbíhali se na své druhy jako na divokou zvěř. Požár zachvacoval jeden strom po druhém a mohutné spousty zeleně, z níž unikaly dlouhé bílé spirály, vy-padaly jako sopky, jež začínají dýmat. Ryk vzrůstal; zranění lvi řvali v tmách.

Nejvyšší terasu paláce náhle zalilo světlo, prostřední dveře se otevřely a žena, dcera Hamilkarova, oděná v černý šat, se objevila na prahu. Sestoupila po prvním schodišti, které sbíhalo šikmo podél nejvyššího poschodí, pak po druhém, po třetím a zastavila se na poslední terase nad schodištěm galérí. Bez hnutí, se skloněnou hlavou pohlížela na vojáky.

Za ní po obou stranách stanuly dvě dlouhé řady bledých mužů, oděných do bílých rouch s rudými třásněmi, které jim spadaly až k nohám. Neměli vousy, vlasy ani obočí. V rukou, na nichž se blyštěly prsteny, nesli obrovské lyry a pěli sborem pronikavým hlasem hymnu k božstvu Kartága. Byli to kněží kleštěnci z chrámu Tanitina², které Salambo často povolávala do svého domu.

Konečně sestoupila po schodišti galér. Kněží šli za ní. Pustila se cypřišovou alejí a pomalu kráčela mezi stoly setníků, kteří poněkud ustupovali, jak ji viděli jít kolem.

Dík kšticí, poprášené fialovým pískem a stažené do tvaru věže po způsobu kananejských³ panen, působila mnohem vyšším dojmem. Šňůry perel, upevněné na spáncích, jí visely až ke koutkům úst, růžových jako rozpuklé granátové jablko. Na prsou měla bohatou ozdobu ze zářivých kamenů, které svým pestrým světélkováním napodobily šupiny murény⁴. Nahé paže, ozdobené démanty, vystupovaly z tuniky bez rukávů, poseté jako hvězdami červenými květy na zcela černém podkladě. Kotníky měla spjaty řetízku kvůli pravidelné chůzi a vláčela za sebou široký temně nachový plášť ušitý z neznámé látky, který se vzdouval při každém jejím kroku, jako by za ní běžela široká vlna.

Kněží vyloudili občas ze svých lyr přidružené akordy a v přestávkách mezi hudbou bylo slyšet lehký cinkot zlatého řetízku s pravidelným klapáním jejich sandálů z papyrusu.

Ještě ji nikdo neznal. Vědělo se jen, že žije v ústraní, zcela oddána bohoslužbám. Vojáci ji v noci vídali na střeše jejího paláce, jak klečí pod hvězdami v kotoučích dýmu zapálených kaditelníc. Měsíční svit jí dodal bledosti a cosi božského ji obklopovalo jako lehýnká pára. Jako by upírala zřítelnic kamsi do dalek za pozemské prostory. Kráčela se skloněnou hlavou a v pravé ruce držela malou ebenovou lyru. (...)

Salambo si zoufá nad ztrátou posvátných ryb a obrací se na zoldněře s ostrými výčtkami. Poté za doprovodu lyry zpívá o „dobrodružství Melkarta, boha Sidonských a otce její rodiny“. Ohromení barbaři poslouchají „s otevřenými ústy a nataženým krkem“.

Nikdo se na ni nedíval tak jako jeden mladý numidský náčelník, který seděl u stolu setníků mezi vojáky své národnosti⁵. Jeho opasek byl tak naježený krátkými oštěpy, až tvořil hrb na jeho širokém pláští, přitaženém ke spánkům koženým řemínkem. Látká vzdutá na ramenou mu halila do stínu tvář, z níž bylo vidět jen plameny dvou upřených očí. Jen náhodou se účastnil hostiny, protože jeho otec ho dal do domu Barků⁶, jak činívali králové, kteří posílali své děti do vznešených rodin, aby tak připravili spojenectví. Ale za toho půl roku, co tam Narr Havas žil, ještě vůbec nespátřil Salambo. A skrčen v podřepu, bradu skloněnou k násadčům svých oštěpů, pohlížel na ni rozevíraje nozdry jako levhart přikrčený v bambusové houštině.

Na druhě straně stolů se tyčil Libyjec obrovské postavy a krátkých černých kadeřavých vlasů. Ponechal si na sobě jen vojenský kabátec, jehož bronzové kroužky trhaly purpur lehátka. Náhrdelník se stříbrným měsícem se mu zaplétal do chlapů na hrudi. Krůpěje vytrysklé krve mu třísnily tvář, opíral se o levý loket a usmíval se široce otevřenými ústy.

Salambo již zanechala posvátných zpěvů. S jemným ženským postřehem užívala všech barbarských řečí, aby zmínila jejich hněv. K Řekům mluvila řecky, pak se obrátila k Ligurům, ke Kampáncům, k černočům. A každý, kdo jí naslouchal, nacházel v jejím hlase něhu své rodné země. Uchváčena vzpomínkami na Kartágo, opěvala nyní dávné boje s Římem. Tleskali jí. Rozohňovaly ji záblesky obnažených mečů; křičela a rozpínala paže. Lyra jí vypadla z rukou, zmlkla a s rukama přitisknutými na srdce vychutnávala bez pohnutí se zavřenými očima po několik minut vzrušení všech těch mužů.

Libyjec Matho se k ní naklonil. I ona se k němu bezděky přiblížila a pobíduta uznáním, kterého se dostalo její pyše⁷, nalila mu do zlatého poháru praménkem víno na usmířenou s vojskem.

„Pij!“ řekla.

Vzal pohár a pozdvihl ho ke rtům, když vtom mu jeden Gal, týž, kterého Giskon zranil, poklepal na rameno a žertoval přítom o čemsi s bodrým úsměvem ve své rodné řeči. Spendius⁸ nebyl daleko; nabídl se, že to vysvětlí.

Později se Matho stává protivníkem Kartága

Nejčastěji však Matho, těžkomyslný jako augur, odcházel hned za východu slunce na toulky po kraji; natáhl se na písek a ležel tak bez hnutí až do večera.

Ptal se postupně na radu všech hadačů ve vojsku, těch, kteří pozorují pohyb hadů, kteří čtou ve hvězdách, kteří dýchají na popel mrvol. Požil gabalu, sesselu u zmijího jedu, jenž zmrazuje srdce; černošské ženy mu za zpěvu barbarských slov při svitu měsíce propichovaly kůži na čele zlatými jehlicemi; ověšoval se náhrdelníky a amulety; vzýval po řadě Baal - Chamona, Molocha, sedm Kabirů, Tanit i řeckou Venuši. Vyryl jakési jméno na měděnou destičku a zahrabal ji do písku na prahu svého stanu. Spendius ho slyšel sténat a mluvit sama se sebou.

Jedné noci k němu vešel.

Matho, nahý jako mrtvola, ležel na břiše na lvi kůži s tvář v obou dlaních; visící lampa ozařovala zbraně, zavěšené nad jeho hlavou na stanové tyči.

„Ty trpíš?“ řekl mu otrok. „Co bys potřeboval? Odpověz mi!“ Zatřásl mu ramenem a něholikrát ho volal: „Pane! Pane...“

Konečně k němu Matho pozdvihl velké kalné oči.

„Poslyš!“ řekl mu tiše s prstem na rtech. „Je to hněv bohů! Pronásleduje mě Hamilkarova dcera! Bojím se jí, Spendie!“ Tiskl se k jeho hrudi jako dítě, poděšené strašidlem. „Řekni mi něco! Jsem nemocen! Chci se uzdravit! Zkusil jsem všechno! Ale ty snad znáš mocnější bohy nebo nějaké účinné zařikání?“

„Nač?“ tázal se Spendius.

Odpověděl, bije se oběma pěstmi do hlavy:

„Abych se jí zbavil!“

Potom říkal v dlouhých pomlčkách sám k sobě:

„Snad jsem obětí, kterou slíbila bohům... Drží mě spoutaného neviditelným řetězem. Když kráčím, jde ona kupředu, zastavím-li se, ona odpočívá! Její oči mě spalují, slyším její hlas. Obklopuje mě, proniká mnou. Zdá se mi, že se stala mou duší!

A přece jsou mezi námi dvěma jakési neviditelné vody nekonečného oceánu. Je vzdálená a nesmírně nedostupná; nádhera její krásy ji halí v oblak světla; a chvílemi si myslím, že jsem ji nikdy nespatriil... že neexistuje... a že tohle všechno je jen sen...“

Tak plakal Matho v tmách; barbaři spali. Při pohledu na něho vzpomněl si Spendius na mladíky, kteří ho kdysi se zlatými nádobami v rukou úpěnlivě prosili, když vodil městy své stádo nevěstek; pravil, pohnut soucitem:

„Buď silný, můj pane. Seber svou vůli a nepros už bohy, neboť oni se ani neotočí na výkřiky lidí! Pláčeš jako zbabělec! Což tě neponižuje, že takto trpíš pro ženu?“

„Jsem snad dítě?“ pravil Matho. „Myslíš, že mě ještě dojmají jejich tváře a jejich písňe; v Drepanu jsme je měli k zametání stájí. Měl jsem je při útocích, pod hrou-

tícími se stropy, a když se ještě katapult chvěl!... Ale tato, Spendie, tato...“

Otrok ho přerušil:

„Kdyby to nebyla Hamilkarova dcera...“

„Ne!“ zvolal Matho. „Nemá nic společného s jinou lidskou dcerou. Viděl jsi její velké oči pod velikým obloukem jako slunce pod vítěznými oblouky? Vzpomeň si: všechny pochodně zbledly, jakmile se objevila. Mezi diamanty jejího náhrdelníku zářila místečka na její nahé hrudi; za ní se táhla jakási vůně chrámu a z celé její bytosti vyzařovalo cosi lahodnějšího než víno a strašnějšího než smrt. A ona kráčela dále a potom se zastavila.“

Zmlkl, ústa měl otevřena, hlavu sklopenou, oči upřeny před sebe.

„Ale já ji chci! Potřebuji ji! Umírám proto! Zběsilá radost mě unáší při představě, že ji svírám v objetí, a přitom ji nenávidím, Spendie! Chtěl bych ji bít! Co si mám počít? Mám chuť se prodat, abych se stal jejím otrokem. Tys jím byl! Tys ji vídal: vyprávěj mi o ní! Každé noci vychází na terasu svého paláce, viď? Ach, kameny se asi zachvívají pod jejími sandály a hvězdy se sklánějí, aby ji uviděly!“

Upadl znovu v zuřivost a ryčel jako raněný býk.

Potom Matho zpíval: „Pronásledoval v lese obludu, jejíž ohon se vlnil po suchém listí jako stříbrný potok.“ Táhlým hlasem napodoboval hlas Salambo, a jeho rozpjaté ruce při tom napodobovaly dvě lehké ruce na strunách lyry.

Na všechny Spendiovy útěchy odpovídal stejně; trávili další noci úpěním a povzbuzováním.

Matho se chtěl otupit vínem. Po opojení byl ještě smutnější.

Salambo kráčela až k okraji terasy. Její zraky chvíli bloudily po obzoru, potom se sklony k spícímu městu a hluboký vzdech jí pozdvihl ňadra a rozvlnil od shora dolů dlouhou bílou simaru, která jí bez agraf a pasu splývala s těla.

Její sandály se zahnutými špičkami mizely pod spoustou smaragdů a její rozpuštěné vlasy vyplňovaly sítku z nachových nitěk.

Zdvihla však hlavu, pohlédla na lunu a šeptala, mísíc do svých slov úryvky hymny:

„Jak lehce se otáčíš, podpírána nehmatatelným étherem! Uhlazuje se kolem tebe a pohyb tvého chvění udílí větry a úrodné rosy. Podle toho, zda narůstáš nebo ubýváš, prodlužují se nebo zmenšují oči koček a skvrny pardálů. Manželky vyjí tvé jméno v porodních bolestech! Nadouváš škeble. Tvou mocí kvasí víno a hníjí mrtvoly! Utváříš perly v hloubi moře!

A všechna semena, ó Bohyně, klíčí v temných hlubinách tvé vlhkosti.

Jakmile se objevíš, rozprostírá se nad zemí klid; květiny se zavírají, vlny se utišují, znavení lidé uléhají s hrudí k tobě obrácenou a svět se svými oceány a horami se zhlíží v tvé tváři jako v zrcadle. Jsi bílá, sladká, zářivá, neposkvrněná, pomáháš lidem, očisťuješ, jsi plna jasu!“

Srpek luny stál právě nad horou Horkých Vod, v údolí mezi jejími dvěma vrcholy na druhé straně zálivu. Pod ní byla malá hvězdička a kolem dookola bledý kruh. Salambo pokračovala:

„Jsi však strašlivou vládkyní! Tvou mocí se rodí obludy, úděsné přízraky, lživé sny; tvé oči hltají kameny budov a opice onemocní při každém tvém omládnutí.

Kam to jdeš? Proč věčně měníš tvar? Jednou jsi útlá a zahnutá, pluješ prostorem jako galéra bez stěžňů, nebo se mezi hvězdami podobáš pastýři, který hlídá svá stáda. A lesklá a kulatá se dotýkáš vrcholů hor jako kolo vozu.

Ó Tanito, vid', že mě miluješ? Tolik jsem se na tebe nahleděla! Ach ne! Běžíš svým blankytem, a já zůstávám nehybně na zemi.

Závěr románu

Kromě očí již neměl lidské podoby; byla to dlouhá, úplně rudá hmota; přervaná pouta mu visela podél stehů, nebylo je však možno rozeznat od obnažených šlach jeho zápěstí; ústa měl otevřena dokořán; z očních důlků mu šlehaly dva plameny a zdálo se, že mu dosahují až k vlasům — a nešťastník kráčel dále!

Došel až k patě terasy. Salambo byla nakloněna přes zábradlí; upíraly se na ni jeho strašlivé zřítelnice a ona si náhle uvědomila, co všechno pro ni vytrpěl. Ačkoliv umíral, viděla ho v jeho stanu, na kolenou, jak jí objímá rukama pás a koktá sladká slova; žíznila po nich, chtěla je opět cítit, slyšet; nechtěla, aby zemřel! V této chvíli se Matho strašlivě zachvěl; chtěla vykřiknout. Klesl naznak a již se nepohnul.

Salambo byla přenesena téměř v mdlobách na svůj trůn kněžními, kteří se kolem ní seběhli. Blahopřáli jí; bylo to její dílo. Všichni tleskali a dupali, skučíce její jméno.

Jakýsi muž se vrhl na mrtvolu. Ačkoliv byl bezvousý, měl na ramenou plášť Molochových kněží a u pasu zvláštní nůž, kterým krájeli posvátné maso, s rukojetí zakončenou zlatou lopatkou. Jediným žezem proťal Mathonovu hrud', vyrval srdce a položil je na lžici; Šahabarim zdvihl paži a obětoval srdce slunci.

Slunce se sklánělo za vlny; jeho paprsky padaly jako dlouhé špihy na rudé srdce. A jak jeho tlukot ustával, nořilo se nebeské těleso do moře; při posledním záchvěvu zmizelo.

Tu se od zálivu až k laguně, od úžiny k majáku, ve všech ulicích, na všech domech a na všech chrámech rozlehl jediný výkřik; chvílemi ustal a znovu zazněl; budovy se jím chvěly; Karthago se svíjelo v křečích titanské radosti a bezmezné naděje.

Narr' Havas, opojený pýchou, vsunul levici pod Salambin pás na znamení vlastnictví; do pravé ruky vzal zlatou číši a připil strážnému duchu Karthaga.

Salambo povstala s pohárem v ruce jako její manžel, aby se také napila. Klesla zpět, s hlavou zvrácenou přes opěradlo trůnu — zsinalá, ztuhlá, s rozevřenými rty — a rozpuštěné vlasy jí visely až k zemi.

Tak zemřela Hamilkarova dcera, protože se dotkla Tanitina pláště.